

Uwarunkowania decyzji inwestycyjnych w przedsiębiorstwach branży hutniczej

Patrycja Kokot-Stępień*

Streszczenie: Na podjęcie decyzji inwestycyjnej przez przedsiębiorstwo wpływa szereg różnorodnych czynników i uwarunkowań, które tworzą determinanty działalności inwestycyjnej. Działalność inwestycyjna przedsiębiorstwa uwarunkowana jest zarówno czynnikami zewnętrznymi pochodzącymi z otoczenia, jak i czynnikami wewnętrznymi wynikającymi z możliwości samego podmiotu gospodarczego. Związane jest to z tym, iż jednym z elementów oceny stanu przedsiębiorstwa i jego potencjału inwestycyjnego jest określenie stwarzanych przez otoczenie szans i zagrożeń. Natomiast możliwość uniknięcia ewentualnych niebezpieczeństw, a także wykorzystanie pojawiających się okazji oraz perspektyw rozwoju zależne są w znacznym stopniu od wewnętrznej sytuacji samego przedsiębiorstwa. Z uwagi na złożony charakter i szeroki zasięg oddziaływania poszczególnych czynników, konieczna jest ich identyfikacja. Jednoznaczne wskazanie przesłanek inwestowania sprzyja ich głębszej analizie oraz ułatwia określenie ich wpływu na przebieg procesów inwestycyjnych w przedsiębiorstwie. W artykule zaprezentowano główne uwarunkowania decyzji inwestycyjnych przedsiębiorstw, wskazując przy tym rodzaj oraz znaczenie zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych czynników wpływających na procesy inwestycyjne w przedsiębiorstwach przemysłu stalowego.

Słowa kluczowe: inwestycje, determinanty inwestycji, przedsiębiorstwo hutnicze

Wprowadzenie

Zarządzanie współczesnym przedsiębiorstwem, jego efektywność, rozwój, aktywność inwestycyjna coraz silniej warunkowane są zmianami nieustannie zachodzącymi w otoczeniu. Dla przetrwania w dynamicznych i trudnych warunkach każdy podmiot musi również w umiejętny sposób kształtować swój potencjał, swoje zasoby. Zorientowanie działań przedsiębiorstwa na jego wnętrzu umożliwi lepsze dostosowanie się do otoczenia oraz wpływa pozytywnie na jego rozwój dokonywany poprzez realizację inwestycji rzeczowych. Działalność inwestycyjna powinna polegać na ciągłym wdrażaniu nowych przedsięwzięć, ponieważ ich brak może nie tylko pogarszać wyniki ekonomiczne danej jednostki gospodarczej, lecz także wskutek obniżenia konkurencyjności wytwarzanych produktów czy usług powodować zachwianie pozycji rynkowej przedsiębiorstwa.

Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstwa wynika zarówno z uwarunkowań zewnętrznych, które związane są z koniecznością sprostania coraz to nowszym wyzwaniom otoczenia, jak i z naturalnych, wewnętrznych potrzeb samego podmiotu gospodarczego. Te dwa

* dr Patrycja Kokot-Stępień, Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, e-mail: patryjakokot@wp.pl

obszary, integralnie ze sobą powiązane, wpływają na zarządzanie procesami inwestycyjnymi danej jednostki gospodarczej. Celem artykułu jest przedstawienie istoty czynników wpływających na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw przemysłu hutnictwa, żelaza i stali. W artykule podjęto przede wszystkim próbę wskazania głównych zewnętrznych determinant procesów inwestycyjnych, związanych zarówno z otoczeniem bliższym, jak i dalszym danego podmiotu gospodarczego oraz wynikających ze specyfiki funkcjonowania przedsiębiorstwa i będących w jego dyspozycji zasobów wewnętrznych uwarunkowań działalności inwestycyjnej.

1. Istota decyzji inwestycyjnych przedsiębiorstw

Rozwój przedsiębiorstwa wymaga realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych. Wielofazowy proces przygotowania i realizacji projektu inwestycyjnego obarczony jest jednak wysokim poziomem ryzyka z powodu nieustannych zmian otoczenia. Inwestycje rzeczowe powodują zaangażowanie kapitału przedsiębiorstwa na długi okres czasu i dotyczą szczególnego rodzaju decyzji na szczeblu operacyjnym. Podejmując decyzję inwestycyjną niezbędne jest zatem wskazanie elementów ważnych dla konkretnego przedsięwzięcia, a także wykorzystanie informacji rynkowych uwzględniających uwarunkowania specyficzne dla danego podmiotu gospodarczego.

Decyzje inwestycyjne jednostki gospodarczej odnoszą się do jej aktywów trwałych i dotyczą oceny oraz wyboru projektów inwestycyjnych. Postrzegane są jako jedne z najtrudniejszych decyzji podejmowanych przez przedsiębiorstwo, bowiem (Dziworska 2000, Marcinek 2004):

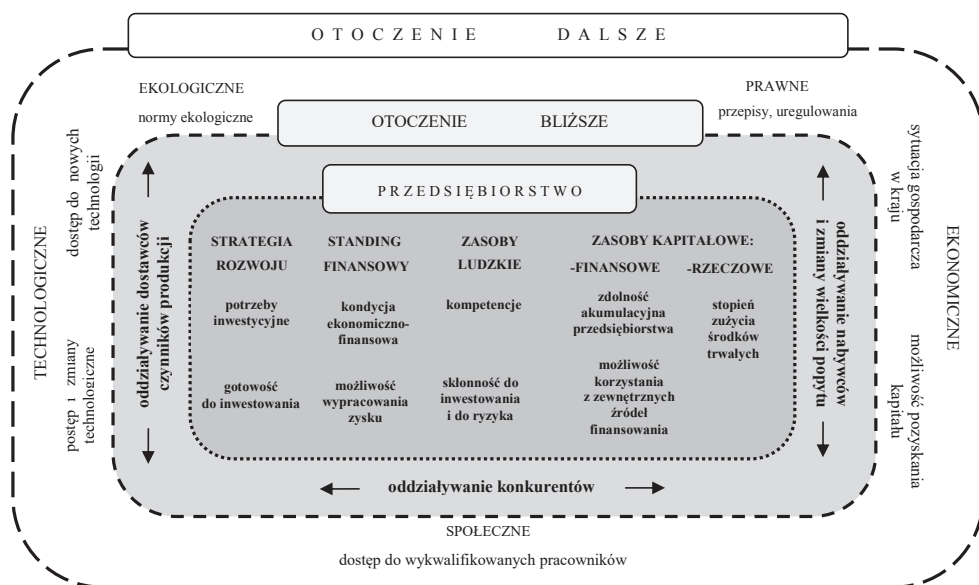
- wymagają z reguły znacznych nakładów pieniężnych,
- powodują relatywnie długie zamrożenia kapitału oraz jego niską płynność,
- cechuje je względnie duże ryzyko,
- określają poziom przyszłych korzyści,
- cechuje je niepowtarzalność technologii,
- ich efekty są rozłożone w czasie i zazwyczaj nieodwracalne,
- uzależniają sukces lub niepowodzenie w przyszłości od ich podjęcia w oparciu o prognozy.

Trafność decyzji inwestycyjnych ma wpływ na konkurencyjność jednostki, jej udział w rynku, a także możliwość generowania dochodów. Skutkiem błędnych decyzji w zakresie rodzaju, wielkości i struktury inwestowania w aktywa mogą być ograniczenia płynności i elastyczności działania przedsiębiorstwa, a w skrajnych przypadkach duże kłopoty finansowe, grożące nawet bankrutem przedsiębiorstwa (Flis 2008).

2. Uwarunkowania decyzji inwestycyjnych przedsiębiorstw

Determinanty procesów inwestycyjnych obejmują szanse i zagrożenia, które z jednej strony mogą stymulować, z drugiej natomiast ograniczać, a nawet uniemożliwić rozwój przedsiębiorstwa poprzez realizację przedsięwzięć inwestycyjnych. Tworzące je czynniki można zatem postrzegać jako szansę na wdrożenie inwestycji lub też barierę, która uniemożliwia realizację przedsięwzięcia rozwojowego w danym miejscu i czasie (Skowronek-Mielczarek 2013).

Charakter uwarunkowań wpływających na procesy inwestycyjne przedsiębiorstwa jest różnorodny, wieloraki jest także poziom ich oddziaływania w poszczególnych etapach cyklu życia projektu inwestycyjnego. Czynniki wpływające na procesy inwestycyjne podmiotów gospodarczych można najogólniej podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne. Podstawą tej klasyfikacji jest możliwość i sposób ich kontrolowania przez przedsiębiorstwo oraz zakres i rodzaj wpływu danej jednostki na te czynniki. Uwarunkowania zewnętrzne obejmują szeroko rozumiane otoczenie, z którego zasobów jednostka korzysta oraz którego potrzeby i oczekiwania zaspokaja. Determinanty zewnętrzne w następstwie wzrostu złożoności oraz zmienności otoczenia, które niejednokrotnie narzuca bezwzględną konieczność przystosowania się do niego, są niezależne od przedsiębiorstwa i nie podlegają jego kontroli. Dany podmiot gospodarczy ma bardzo ograniczone możliwości oddziaływania na nie, natomiast ich wpływ na przedsiębiorstwo jest praktycznie nieograniczony. Z kolei wewnętrzne czynniki rozwoju są zależne od decyzji podejmowanych w przedsiębiorstwie, dzięki czemu dany

Rysunek 1. Główne uwarunkowania procesów inwestycyjnych przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

podmiot gospodarczy ma możliwość ich kontroli oraz wywierania na nie bezpośredniego wpływu. Uwarunkowania te wynikają ze specyfiki funkcjonowania przedsiębiorstwa oraz będących w jego dyspozycji zasobów, które może swobodnie rozdysponowywać.

Analiza powiązań, jakie występują pomiędzy zewnętrznym otoczeniem przedsiębiorstwa, a jego wewnętrznym potencjałem pozwala wyodrębnić trzy główne szczeble występowania determinant procesów inwestycyjnych jednostek gospodarczych. Należą do nich otoczenie, zarówno dalsze, jak i bliższe, w którym funkcjonuje dany podmiot gospodarczy oraz samo przedsiębiorstwo.

Wskazane wymiary otoczenia tworzą zewnętrzne uwarunkowania decyzji inwestycyjnych wpływających na możliwości przedsiębiorstwa, w którym tkwią wewnętrzne przesłanki realizacji określonych inwestycji. W przypadku makrootoczenia determinanty procesów inwestycyjnych wynikają z ogólnych czynników tworzących makrootoczenie, które wpływają na określone branże oraz przedsiębiorstwa. Na poziomie mikrootoczenia uwarunkowania te związane są z pozycją konkurencyjną jednostki gospodarczej i są następstwem działania trzech podstawowych sił występujących w bliższym otoczeniu przedsiębiorstwa, do których należą w szczególności konkurenci, zarówno istniejący, jak i potencjalni, oddziaływanie nabywców oraz zmiany popytu, a także wpływ dostawców czynników produkcji. Z kolei na poziomie przedsiębiorstwa uwarunkowania procesów inwestycyjnych wynikają przede wszystkim ze specyfiki jego funkcjonowania oraz charakteru będących w dyspozycji zasobów, których poziom i struktura stanowią potencjał do wykorzystania, tworząc fundament skutecznej strategii inwestycyjnej.

W tabeli 1 zestawiono wpływające bezpośrednio lub w sposób pośredni różnorodne czynniki warunkujące realizację inwestycji w przedsiębiorstwie, pochodzące zarówno z jego otoczenia zewnętrznego, jak i wewnętrznego.

Determinanty procesów inwestycyjnych pochodzące spoza jednostki gospodarczej stanowią w głównej mierze pochodną mechanizmu regulacji rynku i polityki władz państwowych. Ponadto wpływa na nie ogólna kondycja i sytuacja gospodarcza w danym kraju oraz koniunktura na rynkach światowych. Natomiast wewnętrzne uwarunkowania realizacji inwestycji związane z wszelkimi działaniami podejmowanymi w przedsiębiorstwie powiązane są z jego kondycją ekonomiczno-finansową, posiadanymi zasobami zarówno materialnymi, jak i niematerialnymi, metodami zarządzania, innowacyjnością oraz jakością produktów i usług (Borowiecki 2010).

Warto także podkreślić, że bardzo duży wpływ na aktywność inwestycyjną przedsiębiorstwa ma poziom spodziewanego popytu na oferowane produkty lub świadczone usługi, gdyż brak możliwości jego wzrostu, nawet przy pożądanym kształtowaniu się pozostałych przesłanek do inwestowania utrudnia decyzję o realizacji danej inwestycji. Ponadto decyzje inwestycyjne, związane z oceną i wyborem projektów muszą być mocno powiązane z decyzjami finansowymi dotyczącymi pozyskania źródeł finansowania. Podjęcie decyzji zależy bowiem od możliwości i warunków finansowania planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz od relacji pomiędzy kosztem kapitału zaangażowanego w daną inwestycję,

Tabela 1

Główne zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania procesów inwestycyjnych przedsiębiorstw

Czynniki zewnętrzne	Czynniki wewnętrzne
Popyt na dobra i usługi przedsiębiorstwa.	Wielkość przedsiębiorstwa.
Aktualna i przyszła konkurencja.	Charakter działalności przedsiębiorstwa.
Koszt pozyskania kapitału obcego i dostępność funduszy zewnętrznych.	Wielkość, mobilność i produktywność zasobów własnych przedsiębiorstwa.
Rola regionów w tworzeniu otoczenia przedsiębiorstwa.	Możliwości pozyskania zasobów w celu zaspokojenia potrzeb jednostki.
Tendencje w polityce handlowej Polski i Unii Europejskiej.	Stopień wykorzystania posiadanych mocy produkcyjnych.
Ogólna sytuacja gospodarcza kraju.	Możliwości finansowe przedsiębiorstwa.
Stabilizacja społeczno-polityczna kraju.	Wysoki stopień zużycia posiadanych składników majątkowych.
Rozwiązania systemowe i infrastruktura finansowa.	Faza cyklu życia przedsiębiorstwa.
Zasoby gospodarki narodowej.	Skłonność do ryzyka.
Przewidywany wzrost gospodarczy.	Skłonność do inwestowania.
Kształtowanie prawa w dziedzinie inwestycji.	Organizacja i system zarządzania.
Oddziaływanie państwa w sferze podatkowej.	Kultura organizacyjna.
Klimat inwestycyjny w danym kraju.	Umiejętności marketingowe i umiejętność zarządzania.
Nowe rozwiązania technologiczne.	Umiejętność przystosowania się do nieustannych zmian w otoczeniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Róžański (2006), Sitek (2000), Towarnicka (2004), Zachorowska (2006).

a efektami wynikającymi z jej realizacji. W procesie decyzyjnym należy rozpoznać własne możliwości finansowe, przy ustaleniu których niezbędna jest ocena kondycji finansowej jednostki. Wynika to z faktu, iż na zdolność do inwestowania wpływają w największym stopniu wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa, które znajdują odzwierciedlenie w jego zdolności akumulacyjnej oraz możliwościach pozyskania wymaganego w procesie inwestycyjnym kapitału na korzystnych warunkach. Funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa wymaga więc przygotowania i wdrożenia strategii finansowej, która zapewniłaby efektywne połączenie procesów finansowania i inwestowania w danej jednostce gospodarczej (Kokot-Stępień 2015).

3. Uwarunkowania procesów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach hutniczych

Na podstawie rozważań teoretycznych oraz przeprowadzonych badań w przedsiębiorstwach przemysłu żelaza i stali¹ dokonano wyboru determinant, które w największym stopniu

¹ Badaniem objęto huty należące do największego koncernu stalowego w Polsce oraz przedsiębiorstwa hutnicze działające na terenie województwa śląskiego.

wpływały na działalność inwestycyjną podmiotów analizowanego sektora. Zaproponowany zestaw czynników o charakterze ogólnym ujęto w dwie podstawowe grupy, obejmujące zarówno determinanty o charakterze zewnętrznym, związane z otoczeniem dalszym oraz bliższym, w którym po pierwsze działa przedsiębiorstwo, po drugie jest realizowany proces inwestycyjny, jak również determinanty wewnętrzne wynikające ze specyfiki funkcjonowania samego przedsiębiorstwa, a także będących w jego dyspozycji zasobów (finansowych, rzeczowych oraz ludzkich). Na rysunku 2 zaprezentowano najważniejsze determinanty podejmowania decyzji inwestycyjnych w przedsiębiorstwach przemysłu stalowego w Polsce oraz określono ich wpływ na działalność inwestycyjną podmiotów badanego sektora.

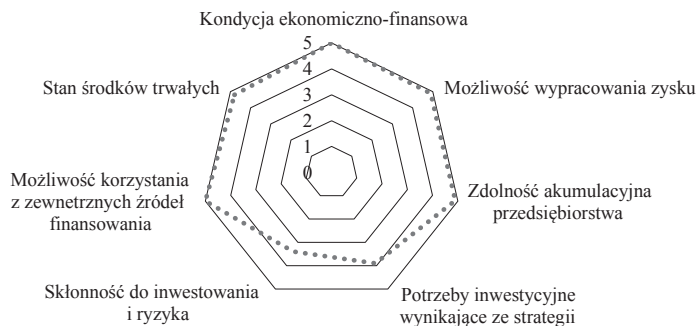
Rysunek 2. Średnia siła wpływu zewnętrznych i wewnętrznych determinant na procesy inwestycyjne przedsiębiorstw przemysłu hutnictwa żelaza i stali w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Określając siłę wpływu determinant zewnętrznych i wewnętrznych na działalność inwestycyjną podmiotów analizowanej branży przyjęto skalę od 0 do 5, gdzie 0 oznaczało brak wpływu, natomiast 5 – największą siłę oddziaływania konkretnego czynnika.

Uwzględniając główne płaszczyzny podejmowania decyzji inwestycyjnych w przedsiębiorstwach przemysłu hutnictwa żelaza i stali, za najważniejsze uznano wewnętrzne uwarunkowania przedsiębiorstwa hutniczego, których średnia siła wpływu wyniosła 4,57. Nieco niżej, ale również wysoko oceniono determinanty zewnętrzne, których średnie znaczenie ukształtowało się na poziomie 4,08.

Wśród przesłanek wewnętrznych związanych z realizacją inwestycji w polskim sektorze hutnictwa żelaza i stali, za najważniejsze uznano: kondycję ekonomiczno-finansową, wartość produkcji sprzedanej i możliwość wypracowania zysku, których znaczenie związane było z możliwością pozyskania niezbędnych środków finansowych. Ze względu na wysoką kapitałochłonność przedsięwzięć wdrażanych w badanej branży własne środki finansowe nie wystarczają z reguły na realizację inwestycji, dlatego bardzo ważna jest możliwość pozyskania kapitału ze źródeł zewnętrznych. Uwypuklenie kategorii finansowych w decyzjach inwestycyjnych wynika głównie z faktu, że przez ich pryzmat weryfikowana jest opłacalność inwestowania. Podejmując decyzję o realizacji inwestycji w przedsiębiorstwach badanego sektora istotny był również stan posiadanych środków trwałych, których

Rysunek 3. Znaczenie głównych uwarunkowań wewnętrznych w działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw przemysłu hutnictwa żelaza i stali w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

stopień zużycia przekładał się na koszt wytwarzania produkowanych wyrobów. Znaczne zmniejszenie produktywności posiadanego majątku, powstałe w wyniku wysokiego zużycia fizycznego lub ekonomicznego stanowi istotny argument podczas podejmowania decyzji inwestycyjnej. Unowocześnienie parku maszynowego przyczynia się bowiem do obniżenia kosztów produkcji, zmniejszenia liczby awarii i przestojów, spadku wskaźnika wypadkowości, a przede wszystkim pozwala na poprawę jakości produkowanych wyrobów.

Rysunek 4. Znaczenie głównych uwarunkowań zewnętrznych w działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw przemysłu hutnictwa żelaza i stali w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

W grupie uwarunkowań zewnętrznych wyróżniały się w szczególności: wielkość popytu na oferowane przez przedsiębiorstwa hutnicze produkty stalowe oraz perspektywy jego wzrostu, a także związane z tym trendy rozwojowe w krajowej gospodarce. Na uwagę

zasługiwały również przepisy ekologiczne, których spełnienie w pewnych okolicznościach wręcz wymuszało realizację określonych przedsięwzięć umożliwiających wykorzystywanie w procesach produkcyjnych konkretnych rozwiązań technologicznych.

Przedsiębiorstwa przemysłu hutnictwa żelaza i stali w Polsce, aby zmniejszyć dystans technologiczny w stosunku do hut zagranicznych musiały zrealizować szereg przedsięwzięć inwestycyjnych umożliwiających konkurowanie nie tylko na rynku krajowym, ale i rynkach zagranicznych. Ponadto wyeliminowanie przestarzałych i niewydajnych procesów produkcyjnych, inwestowanie w unowocześnienie zaplecza produkcyjnego przyczyniły się do zmniejszenia negatywnego wpływu hut na środowisko naturalne. Restrykcyjne przepisy prawa dotyczące ochrony środowiska i problemu zmian klimatycznych oraz sztywne limity emisyjne wymusiły na hutach realizację kosztownych inwestycji i transfer technologii odpowiadających wymaganiom BAT (najlepszych dostępnych technologii).

Uwagi końcowe

Umiejętność dostosowania się do warunków otoczenia oraz właściwe wykorzystanie możliwości tkwiących w przedsiębiorstwie wpływa na prawidłowe podjęcie decyzji o realizacji inwestycji. Zarządzając procesami rozwojowymi w każdym przedsiębiorstwie, bez względu na branżę czy profil działania, konieczne jest zatem porównanie zarówno sił i czynników zewnętrznych, jak również wewnętrznych mocnych i słabych stron. W związku z tym niezbędna jest analiza dalszego i bliższego otoczenia jednostki gospodarczej, a także określenie własnej sytuacji wewnętrznej. Działalność inwestycyjna dotyczy dłuższego horyzontu czasowego, w związku z czym wpływające szczególnie na alokację zasobów inwestycyjnych, sygnały płynące z rynku, nie stanowią wystarczającej podstawy do podejmowania decyzji inwestycyjnych. Na podjęcie decyzji inwestycyjnej wpływają bowiem liczne uwarunkowania o charakterze wewnętrznym, które wskazują także kierunki i rodzaje inwestycji oraz decydują o sposobie i źródłach finansowania realizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Literatura

- Dziworska K. (2000). *Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Flis P. (2008). *Metody i procedury oceny efektywności inwestycji rzeczowych przedsiębiorstw*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Informatycznej w Warszawie.
- Kokot-Stępień P. (2015). Finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. W: A. Zimny (red.), *Wybrane problemy i wyzwania gospodarcze. Ujęcie interdyscyplinarne*. Konin: Wydawnictwo WSZ w Koninie.
- Marcinek K. (2004). *Finansowa ocena przedsięwzięć inwestycyjnych przedsiębiorstw*. Katowice: Wydawnictwo AE w Katowicach.
- Różański J. (2006). Inwestycje rzeczowe oraz procesy fuzji i przejęć w przedsiębiorstwie. W: J. Różański (red.), *Inwestycje rzeczowe i kapitałowe*. Warszawa: Difin.
- Sitek E. (2004). *Inwestycje bezpośrednie przedsiębiorstwa na rynku zagranicznym*. Częstochowa: Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej.

- Skowronek-Mielczarek A. (2013). *Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.
- Towarnicka H. (2004). *Strategia inwestycyjna przedsiębiorstwa*. Wrocław: Wydawnictwo AE we Wrocławiu.
- Zachorowska A. (2006). *Ryzyko działalności inwestycyjnej przedsiębiorstwa*. Warszawa: Wydawnictwo PWE.

DETERMINANTS OF INVESTMENT DECISION MAKING IN STEEL INDUSTRY ENTERPRISES

Abstract: Investment decision by a company is affected by a variety of factors and conditions which constitute the determinants of investment activity. Investment activity of a company is influenced by two types of factors: the external ones which exist outside the company and the internal ones resulting from the company's own capabilities. This relates to the fact that one of the elements of the company assessment and its investment potential consists of identification of opportunities and threats which exist in the surrounding business environment. While the possibility to avoid potential dangers and to use arising opportunities and prospects for business growth depends largely on the internal situation of the company. Due to the complex nature and broad scope of impact these factors have, it is essential to identify each of them. Once the good reasons for investing are clearly stated, both a deeper analysis and evaluation of their impact on the process of investment are facilitated. The paper presents the main determinants of enterprises investment decisions, indicating the nature and importance of both internal and external factors affecting the investment processes in enterprises of the steel industry

Keywords: investment decision, determinants of investment, metallurgical enterprise

Cytowanie

- Kokot-Stępień P. (2016). Uwarunkowania decyzji inwestycyjnych w przedsiębiorstwach branży hutniczej. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4 (82/1), 89–97. DOI: 10.18276/fifu.2016.4.82/1-07.

